

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه‌ای بر آینده‌پژوهی . جلد هشتم

بصیرت‌های آینده‌پژوهان حرفه‌ای

سرشناسه	: پدرام، عبدالرحیم، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: مقدمه‌ای بر آینده‌پژوهی ننگارندگان عبدالرحیم پدرام، عباس جلالی‌وند.
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، ۱۳۹۲ -
مشخصات ظاهری	: ج۷:
شابک	: دوره ۱: 978-600-6901-12-1؛ ۵۰۰۰۰ ریال؛ ج ۱: 978-600-6901-13-8؛ ۵۰۰۰۰ ریال؛ ج ۲: 978-600-6901-14-5؛ ۵۰۰۰۰ ریال؛ ج ۳: 978-600-6901-15-2؛ ۵۰۰۰۰ ریال؛ ج ۴: 978-600-6901-16-9؛ ۵۰۰۰۰ ریال؛ ج ۵: 978-600-6901-17-6؛ ۵۰۰۰۰ ریال؛ ج ۶: 978-600-6901-18-3؛ ۵۰۰۰۰ ریال؛ ج ۷: 978-600-6901-19-0؛ ۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
مندرجات	: ج ۱. آشنایی با آینده‌پژوهی - ج ۲. روش‌شناسی آینده‌پژوهی - ج ۳. روش سناریو - ج ۴. رمزگاشت - ج ۵. تحلیل روند - ج ۶. آینده‌پژوهی در سازمان - ج ۷. بصیرت‌های آینده‌پژوهان حرفه‌ای.
موضوع	: آینده‌پژوهی
شناسه افزوده	: جلالی‌وند، عباس
شناسه افزوده	: مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی
روشنمایی کنگره	: ۱۳۹۲ م ۳۶/م ۱۵۸/۱
بندی دیوبی	: ۰۰۳/۲
شماره کتابشناسی ملی:	۳۲۸۱۴۷۴

مقدمه‌ای بر آینده‌پژوهی

جلد هفتم بصیرت‌های آینده‌پژوهان حرفه‌ای

ناشر: مصطفی تقوی

پیرسازی مبتنی بر مجتبی بهاری

ویرایش علمی: رویا زسلطان

ویرایش ادبی: عباس جلالی‌وند

گرافیک و صفحه‌آرایی: مریم سادات خراسانی

ناشر: مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی

مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری‌های دفاعی

چاپ اول: ۱۳۹۲

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

قیمت: ۵۰۰۰ تومان

مرکز آینده‌پژوهی در یک نگاه

مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری‌های دفاعی که نخستین و تنها نهاد رسمی در حوزه آینده‌پژوهی ایران می‌باشد، در راستای خلق چشم‌اندازهای الهام‌بخش و باعظمت و تولید نظریه برای شکل بخشیدن به آینده‌ی مطلوب کشور و نیروهای مسلح در تابستان سال ۱۳۸۳ در مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی شکل گرفته است و در نظر دارد با نواندیشی، آینده‌اندیشی و خلق ترویج فرهنگ امید و بیان آن برای گروه‌های مختلف جامعه، نور این فرهنگ را بیش از پیش بر جنبه‌های گوناگون زندگی اجتماعی ملت بتاباند. مرکز

مصمم است از طریق ایجاد و استعلای توان فکری و افزایش فاعلیت و عاملیت سازمان‌ها، نقشی مؤثر در شکل بخشیدن به آینده‌ی بزرگ ایران اسلامی داشته باشد.

نخستین مأموریت مرکز این است که طی یک دوره‌ی زمانی معین خود را به آخرین مرزهای دانش و معرفت آینده‌پژوهی برساند و فراتر از آن، شالوده‌ی آینده‌پژوهی اسلامی-ایرانی را پی بریزد و آن را در سطح کشور اشاعه دهد. همچنان که اغلب فناوری‌های پیشرفته، بیست "دومنظوره" دارند، دانش آینده‌پژوهی نیز دومنظوره است و هر یک از این دو مأموریت در این زمینه، می‌تواند به سود کل جامعه باشد.

خلق چشم‌اندازهای بزرگ و الهام بخش از آینده‌ی کشور، به عنوان دومین مأموریت مرکز تعریف شده است. این چشم‌اندازها حکم تصویرهای ذهنی آینده را دارند. خلق دکترین‌ها و راهبردهای نظامی، صنعتی و فناوری‌های بزرگ و دومین نیاز به چشم‌اندازهای بزرگ و با عظمت دارد. در چارچوب همین مأموریت است که مرکز آینده‌پژوهی در آینده‌ای نزدیک به پایگاه تراز اول تصمیم‌سازی راهبردی "در سطح بخش دفاعی و کشور تبدیل خواهد شد".

مرکز آینده‌پژوهی، مأموریت سومی هم دارد: تقویت فرهنگ امید؛ که یکی از رسالت‌های فرهنگی آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری محسوب می‌شود. این امر مولد نیرو و تصویر مثبتی است که این تصویر و نیرو را به لایه‌های زیرین اندیشه مخاطبان خود انتقال می‌دهند چرا که وجود تصویرهای نویدبخش از آینده، نشاط اجتماعی را تقویت نموده و برنامه‌های اجرایی را هدایت می‌کند و امیدباوری را ژرفای بیشتری بخشیده و تحولات طبیعی و اجتماعی را در جهت اهداف پایدار توسعه ملی هدایت می‌کند.

هرست مطال

مقدمه

آینده پژوهی به معنای پژوهش معطوف به تجویز

آینده پژوهی پوزیتیویست

آینده پژوهی ابطال گرا

آینده پژوهی مبتنی بر روش‌شناسی کهن

آینده پژوهی مبتنی بر روش‌شناسی معاصر

آینده پژوهی مبتنی بر روش‌شناسی فیرا

آینده پژوهی مبتنی بر تفسیرگرایی

آینده پژوهی مبتنی بر نظریه‌ی انتقادی

آینده پژوهی مبتنی بر واقع‌گرایی انتقادی

آینده پژوهی اسلامی

منابع

۷

۹

۱۲

۲۱

۲۵

۳۱

۳۶

۳۸

۴۳

۴۸

۶۴

۷۷

مقدمه

وندل بل^۱، آینده‌پژوهی را زیرشاخه علوم اجتماعی می‌داند. پذیرش جنبه‌ی علمی آینده‌پژوهی، پرسش روش‌شناختی پیش روی ما قرار می‌دهد: معرفت آینده‌پژوهانه‌ی روش‌شناختی با چه روشی حاصل می‌شود؟ پاسخ به این پرسش بنیادین، گامی عمیق در مکاتب روش‌شناختی است. اگرچه، همانطور که خواهیم دید، هیچ یک از مکاتب روش‌شناختی، قادر به ارائه‌ی پاسخی نهایی و قاطع به پرسش بالا نیستند. با این حال، بررسی این مکاتب، بصیرت‌هایی مهم در اختیار ما قرار خواهد داد. این مطالعه، بینشی عمیق درباره‌ی مبانی فلسفی حامی روش‌های آینده‌پژوهی و حکمت پشت پرده‌ی

۱. Wendell Bell

همه می فعالیت‌های آینده‌پژوهانه فراهم می‌آورد. افزون بر این، ابزاری برای نقد رویکردها و روش‌های مختلف به دست می‌دهد. دستیابی به این ابزار، مهم‌ترین گام برای کسب مهارت در انتخاب، جرح و تعدیل و ترکیب روش‌های موجود و حتی ابداع روش‌های جدید، متناسب با مقتضیات پروژه‌های آینده‌پژوهی است. می‌توان گفت که تعمق در مکاتب روش‌شناختی، شاه‌کلید درک صحیح آینده‌پژوهی و خلاقیت در آن است.

در این متن، ابتدا به ماهیت پژوهشی آینده‌پژوهی می‌پردازیم. نشان دادن این ماهیت، توجیه‌کننده اهمیت بصیرت‌های روش‌شناختی در این حوزه است. پس از آن، در هر بخش به مطالعه‌ی سطحی و کلی مکاتب روش‌شناختی مختلف خواهیم پرداخت. ناگفته پیداست که بررسی عمیق و دقیق هر یک از این مکاتب در این کتابچه‌ی کوچک امکان‌پذیر نیست. این کتابچه، تنها گامی کوتاه و ابتدایی برای معرفی اولیه‌ی این مکاتب خواهد بود. همانطور که خواهید دید، هر کدام از مکاتب روش‌شناختی با کاستی‌هایی روبه‌رو هستند. با این حال، مطالعه‌ی یکایک آن‌ها مهم است، چرا که هر یک درس‌هایی مهم به ما خواهد آموخت.

در واپسین بخش، به موضوع آینده‌پژوهی اسلامی امکان‌پذیری و ضرورت آن، و نیز تفاوت‌هایش با آینده‌پژوهی سکولار می‌پردازیم. در پایان، با تکیه بر نظام سپهر/زمینه، چگونگی جایگزینی آینده‌پژوهی اسلامی و ارتباط آن با نیازهای امروز جامعه را مورد مطالعه قرار خواهیم داد.

